

Horažďovice

- německy *Horaschdowitz*, dříve též *Horaschdiowitz*
  - okres Klatovy
  - město v Čechách, 15 km SZ od Strakonice, 15 km SV od Sušice
  - v roce 1279 už byly H. městem
  - sídlo panství; Prácheňský kraj
-

obsah:

[židovské osídlení](#)

[náboženská obec](#)

[filiální náboženské obce](#)

[představení náboženské obce](#)

[rabíni](#)

[„Religionsweiser“](#)

[kantoři](#)

[šamesové](#)

[mohelové](#)

[učitelé](#)

[významní rodáci](#)

[škola](#)

[mikve](#)

[spolky a nadace](#)

[ekonomika](#)

[sídelní okrsek](#)

[židovské domy](#)

[obecní dům](#)

[modlitebna](#)

[stará synagoga](#)

[nová synagoga](#)

[zimní modlitebna](#)

[starý hřbitov](#)

[nový hřbitov](#)

[matriky uložené ve Státním ústředním archivu v Praze](#)

[další archiválie uložené ve Státním ústředním archivu v Praze](#)

[archiválie uložené v archivu Židovského muzea v Praze](#)

[archiválie uložené v archivu Městského muzea v Horažďovicích \(r. 1936\)](#)

[další archiválie](#)

[sbírkové předměty](#)

[vyobrazení](#)

[literatura a prameny](#)

židovské osídlení

podle počtu rodin osídlení patrně existovalo už v 16. stol., podle svědectví o modlitebně
snad ještě dříve •• HBS/1724

1618: 10 rodin:

- Aron Kaitz Fayel [?] (od 1650 snad na jeho místě Salomon Roßhandler)
- Czasny Markus (od 1654 snad na jeho místě Isak Sstiasny)
- Ennach Wolff (od 1655 snad na jeho místě Wolff Ennach)
- Herschl Salomon (od 1679 snad na jeho místě Ssimek Eliaß)
- Joul (od 1663 snad na jeho místě Natan Juda)
- Ketzl Sstiasny (od 1642 snad na jeho místě Jachim Ketzl)
- Markus Elliass (od 1668 snad na jeho místě Lebl Mandl)
- Markus Weizler (od 1649 snad na jeho místě Joul Markuß)
- Moises Kolenez (od 1664 snad na jeho místě Moises Levi)
- Perl Schneider (od 1683 snad na jeho místě Jacob Eliaß) ●● HBS/1724

do 1629: židovské osídlení nebylo, písemný doklad o osídlení pochází až z doby 30leté války (starší doklady shořely), během 30leté války žid. osídlení vzrostlo ●● *

1654: židovská kontribuce ve výši 22 rýnských ●● KCT

17. stol.: povoleno 10 rodin ●● BJA

1654: 11 mužů (včetně kantora) ●● BR

1702: 45 židů (a 772 katolíků) nad 10 let věku, tj. asi 5,5 % obyvatel města ●● MPS

1710-11: ve Vlachově Březí se usadili horažďovičtí rodáci Samuel Isak (1710)
a Möndl Jachim (1711) ●● HBS/1724/VI.Březí

1723: 10 rodin ●● *

1724: 13 rodin, snad 64 osob:

„panství a město Horažďovice“ 11 rodin, 50 osob:

- Feischl Jachim (narozený zde, usazen 1670; syn Senkel 3 r., 2 dcery) – „Unterhandler“
- Lebl Lewy (29letý ženatý syn Markuse Lewyho) – obchodník tabákem a peřím, kramář
& u něho otec Markus Lewy (vdovec, usazen 1673)
& Abraham Moises (narozený zde, usazen před 6 lety) – slouží jako „Schulmeister in Reich“
- Teresie Leblin (vdova, usazena 1699; syn Salomon Lebl 20 r.) – má ve městě krám s kořením a vede „různý obchod“
- Sstiasni Eybmon (usazen 1701; celkem 4 osoby) – obchodník kramářským zbožím
- Dorota Roßhandlerin (vdova, usazena 1701; synové Herrschl 20 r., Isak 18 r.) – obchoduje peřím „a trochu vlnou“
- Salomon Isak (usazen 1712; synové Herschl 2 r., Isak 1 r.; celkem 10 osob) – obchodník „mit allen handtwahren“
- Samoel Lebl (usazen 1713; synové Eysek 10 r., Mendl 8 r., Lebl 4 r.; celkem 8 osob) – obchoduje různým zbožím ve vlastním krámě
- Abraham Lewy (usazen 1717; syn David; celkem 5-6 osob) – obchodník peřím, peřím, vlnou aj.
- Isak Wotitz (usazen 1720; celkem 2 osoby) – obchodník kramářským zbožím
- Samoel Wotitz (usazen 1721; celkem 2 osoby) – obchodník peřím „undt allen handsachen“
- Nathan Joul (35letý, ženatý; synové Abraham 9 r., Bernard 3 r.; celkem 5 osob) – „Schulmeister... als diener von ihrer Gemeinde“, neobchoduje

„Stadtgemeinde H.“ 2 rodiny, 11 osob:

- Schimek (usazen 1705; 44letý; manž. Zuzana 40 r., děti: Mateg 11 r., Cziastny 9 r., Herzman 5 r., Zuzana 7 r., Magdale 3 r.) – obchodník peřím, kůžemi „a trochu vlnou“

- Abraham Jachim (usazen 1719; 35letý; manž. Kabenkt [?] 33 r., dcery: Salome 3 r., Rozina 1 r.) – krejčí a obchodník ●● HBS

1724: ženská jména v soupisu židů:

<u>manželky a babičky</u>	<u>dcery a děvečky</u>
Bele	--
--	Czyrl
Dorota	--
--	Edel
--	Elkel
Estera	--
--	Golde
--	4x Cheille
--	Judel
--	2x Kitt[e]l
Lidmila	Lidmila
--	Mariandl
Mattel	--
2x Rosina	--
3x Sara, Sarl	2x Sarl
--	Schendl
Teresie	-- ●● HBS

1751: 13 rodin (včetně 3 vdovských a 1 ženatého syna) bez příjmení, 72 osob

obživa:

- 2x draslař-kramář a obchodník peřím-vlnou-kůžemi (Sallomon Isaac a jeho ženatý syn Hürschl)
- knihař
- učitel (bez rodiny)
- 2 vdovy bez obživy
- ostatní obchodují: 1x vlna-kůže, 1x kramář, 1x „Geschmeid“ v malém, 5x podomní obchod ●● ZMR

1779: 18 rodin ●● *

1783: na panství: 23 familiantských rodin (z toho 1 vdovecká), z nich 4 žijí mimo H.:

po 1 rodině ve vsích Břežany, Svěradice, „Teinitz“ a Třebomyslice

ve městě: 19 rodin (z toho 1 vdovecká), 41 dětí:

„příjmení“: 2x Ferth, 3x Wodnianer, 2x Wottitz, 1x Žichowitz

obživa:

- „Schulmeister“ (Abraham Wolf, má 5 dětí, nezdaněný)
- „Tabak-jud“ a obchodník střížním a krátkým zbožím (Israel Ferth)
- 2 draslaři a obchodníci střížním zbožím (otec a syn)
- panský vinopalník (Samuel Isaac, má 2 děti)
- výrobce stužek („Bandlmacher“)
- 12 obchodníků: 2x železo-kožešiny-kůže, 1x železo-střížní zboží, 1x krátké zboží, 1x „Specerey“, 1x obchodnice moukou (živí slepého muže, má 1 dítě), 6 podomních obchodníků
- „starý žebrák“ (ženatý, má 1 dítě) ●● HBS

1784: „příjmení“: Lukawitz, Rabi, Wodianer ●● ZMR

1793: *soupis dosud nebyl excerpován*

- 1799: město: 13 familiantů má konsensy pro město H., z nich v H. žije 11 rodin:
 - Abraham Adler, Löbl Borias (Bories), Michael Eysner, Juda Fürth, Mathias Fürth, Simon Pergler, Elias Perles, Rosina Spiro (s 1. synem Sallomonem), Abraham Steiner, Abraham Stern, Joseph Stern
městští familianti žijící jinde:
 - na statku Dub – Veit Satl
 - jinde (mimo sídlo žid. obce) – 1 rodina
panství H.: 5 rodin má konsens pro panství H., ty žijí:
 - ve městě Horažďovicích 2 rodiny:
 - Juda Taschner (konsens ves Břežany u Horažďovic)
 - Joseph Treichlinger (konsens Svěradice u Horažďovic)
 - na statku Dlažov: Sallomon Hahn (konsens panství H. 1780)
 - na statku Neustupov: Michael Löwy (konsens panství H. 1772)
 - na statku Smolotely: Joseph Arenstein (konsens panství H. 1791)
ve městě H. žijící cizí familianti:
 - Salomon Harttmann (příslušný a kons. panství Horní Cerekev 1796)
 tj. ve městě H. žije v r. 1799 nejméně 14 rodin
později připsaní familianti v městě H. (příslušní na panství H.):
 - bez data – Adler, Arenstein, Stein
 - 1818 – Lažansky
 - 1819 – Pergler ●● HBS
- 1811: na panství a městě H. zapsáno 15 familiantských rodin:
ve městě H. žije 13 zdejších rodin (10 familiantů a 3 ženatí synové):
 - Adler, 2x Fürth, Lisner, Pergler, Perles, Porges, Steiner, 2x Stern
zdejší familianti žijící jinde:
 - ve Smolotelech – Arnstein
 - jinde (mimo sídla žid. obcí) – 4 rodiny
později připsaní familianti:
 - asi 1812 – Spiro sonst Eisig (konsens zde 1777) ●● HBS
- 1837: 21 rodin ●● SKB
 1849: 27 rodin, 130 osob ●● AK
 1880: 238 židů (7,50%), 0 protest., 3173 obyvatel (26 něm. jazyka) ●● SL
 1890: 300 židů (9,00%), 1 evang., 3332 obyvatel (27 něm.) ●● SL
 1900: 237 židů (7,17%), 4 evang., 3304 obyvatel (19 něm.) ●● SL
 1910: 192 židů (5,90%), 13 evang., 3252 obyvatel (8 něm.) ●● SL
 1921: 154 židů (5,01%), 21 evang., 143 čs. vyznání, 40 bez vyznání,
 3073 obyvatel (59 německé, 1 židovské národnosti) ●● SL
 1930: 106 židů (3,30 %), 3210 obyvatel (13 židovské národnosti) ●● SL
 1960: 2 osoby registrované v synagogálním sboru Tábor ●● SCO

náboženská obec

- ze 14. století (podle náhrobků „přes 500 let stará“) ●● JCB
 ca 1870: 220 členů, obec má stanovy ●● SSSJ
 ca 1894: 303 duší, 82 členů ●● JCB
 1902: 292 duší, 59 poplatníků náb. taxy ●● KI
 1903: 269 duší, 57 poplatníků náb. taxy ●● KI
 1904-07: 269 duší, 56 poplatníků náb. taxy ●● KI
 1908-12: 269 duší, 60 poplatníků náb. taxy ●● KI
 1913-17: 195 duší, 50 poplatníků náb. taxy ●● KI

- 1920: schváleny stanovy ●● SZO
 1922: 187 duší, 42 poplatníků náb. taxy ●● SZO
 1960: Horažďovice patří k synagogálnímu sboru Tábor (tj. náb. obci Plzeň) ●● SCO
 1964: Horažďovice patří k náboženské obci Plzeň ●● RES

filiální náboženské obce

- 1902-11: „Minjanverein“ Slatina ●● KI

představení náboženské obce

- 1784: Abraham Wodianer ●● ZMR
 1893-94: Hermann Hasterlik ●● JCB
 1894-96: Hermann Hastrlik ●● KI
 1898-12: JUDr. David Popper ●● KI
 1902-04: Gottlieb Kohn ●● KI
 1905-06: M. Steiner ●● KI
 1913-17: Paul Münz ●● KI
 1918-22: Eduard Steiner ●● KI, SZO
 1932-34: Ludvík Klein ●● MO

rabíni

- 1784: žije tu muž s titulem nebo přezdívkou Rabi ●● ZMR
 1839-40: Abraham Winternitz ●● *
 (nar. v Nové Včelnici) ●● MO
 1840-53: rabínské místo neobsazeno ●● *
 (1840-44 tu dále působí Abr. Winternitz jako „krajský Religionsweiser“) ●● MO
 1851: Moritz Gans ●● MO
 (později byl rabínem v Čes. Budějovicích)
 1853-57: Zacharias Spitz ●● *, MO, MO Stráž
 (nar. v Telicích u Stříbra; původně rabín v Novém Sedlišti u Tachova, od r. 1857
 v Golčově Jeníkově, kde zemřel 4.4.1883)
 1858: Josef Pick (bytem čp. 30) ●● MO
 (později byl rabínem v Habrech)
 1858-60: Isak Troller ●● *, MO
 (dříve byl rabínem v Pacově)
 1860-61: rabínské místo neobsazeno ●● *
 1861-62: dr. Bernard Altar ●● *
 (nar. v Golčově Jeníkově pravděpodobně jako syn rabína Jonase [Jonathana] A.;
 zemř. 32letý 10.11.1862 v Horažďovicích čp. 99) ●● MZ
 1862-65: Moses (Wilhelm) Rosenstrauch ●● *, MO, MO Stráž, MO Kasejovice
 (původem z Krakova; později rabín v Milevsku a Divišově)
 1864-67: rabínské místo neobsazeno ●● *
 1866-71: Daniel (David) Kohn ●● *, MO, MO Kolinec
 (1872-76 jako „bývalý horažďovický rabín“ bydlí v Praze) ●● MO Karlín
 1871-75: Leopold Müller ●● *, MO, MO Nepomuk, MO Kasejovice
 (nar. 3.9.1819 Světlá nad Sázavou; původně rabín v Janovicích nad Úhlavou
 a ve Stráži nad Nežárkou; r. 1893 bydlí jako penzista v Praze; manželka
 Katharina roz. Picková)

- 1875-83: Moses/Mojžiš Stark ●● *,MO,SOR
(později rabín v Praze-Vinohradech)
- 1879-87: rabínské místo neobsazeno ●● *
- 1887-31: Martin Friedmann ●● *,KI,MO,SZO
(nar. 22.7.1859, zemř. 24.7.1943 Terezín; 1898-00 bytem v čp. 101; syn Emil F.
byl rabínem v Lovosicích, Příbrami, Pardubicích a Dvoře Králové n. L.)

„Religionsweiser“

- 1840-44: Abraham Winternitz (krajský „Religionsweiser“; 1839-40 uváděn jako rabín;
původem z Nové Včelnice) ●● *,MO

kantoři

- 1654: je tu kantor ●● BR
- 1724: snad viz učitel
- 1868: Eduard Weihs [?] ●● MO
- 1868: Jakob Kohn („Cantor“) ●● MO Kolinec
- 1871: je tu kantor ●● SSJ
- 1872-74: Heinrich Lamm ●● MN
- 1885-86: Simon Rotter ●● MO
- 1894: Martin Friedmann (současně je rabínem) ●● *,MO,JCB
- 1902: Ottokar Kraus ●● KI

šamesové

- 1885-86: Leopold Spiro („Tempeldiener“) ●● MO
- 1914: David Polák („kostelník“, bytem čp. 99-I) ●● MZ
- 1921: zemřel Samuel Gütig (70letý „kostelník“, bytem čp. 99-I) ●● MZ

mohelové

- 1810: Moises Fürth v Horažďovicích ●● MN Kolinec
- 1814-48: Isak Sabat z Kasejovic (kundratický familiant) ●● MN
- 1839-91: Ludwig Sabath (1839 „z Kundratic“, 1858 „z Rábí“, 1861-81 „ze Záboří“,
1884-91 „z Prahy“) ●● MN
- 1856-63: Jakob Gartenzaum („chirurg“ z Kasejovic) ●● MN
- 1862-70: Philip Sabath/Sabbat (ze Záboří) ●● MN

učitelé

- před 1724: býval tu „Schulmeister“, ale „už po léta“ je v Nalžovech ●● HBS/1724
- 1724: Nathan Joul („Schulmeister... als diener von ihrer Gemeinde“, 35letý, ženatý)
●● HBS
- 1783: Abraham Wolf („Schulmeister“, má 5 dětí) ●● HBS

významní rodáci

- Abraham Steiner – 1839-42 doložen jako kantor („Schulsänger“) v Radnicích
●● MN Radnice

škola

- existovala od 17. století do r. 1899 ●● *
- 1871: existuje elementární škola (s 51 žáky) v budově patřící žid. obci ●● SSJ

ca 1894: existuje škola ●● JCB
 1894-01: existuje škola s právem veřejnosti ●● KI
 1903-18: existuje škola ●● KI

mikve

ca 1894: je mikve ●● JCB

spolky a nadace

Chevra kadiša

1894-96: předseda Wilhelm L. Kohn ●● JCB, KI
 1898: předseda Eduard Münz ●● KI
 1900: předseda Wilhelm L. Kohn ●● KI
 1902: předseda Leopold Weiner ●● KI
 1903-18: předseda Moriz Steiner jun. ●● KI

„Volksverein Zion“

1894-18: předseda Martin Friedmann (rabín) ●● KI

nadace

1894: Herm. Adlera pro podporu chudých dětí ●● JCB
 1894: Rosy Hasterlikové (Jubilejní nadace císaře Františka Josefa pro odívání chudých dětí) ●● JCB
 1894: Markuse Kohna pro dva chudé izraelity ●● JCB
 1894: Rosalie Wotické pro chudé ●● JCB

ekonomika

vinopalníci:

ca do 1715: Lazar Joseph (nar. ca 1673 v Třebomyslicích; po r. 1715 je vinopalníkem ve Slatině) ●● HBS/1723/Slatina

1783: Samuel Isaac (panský vinopalník) ●● HBS

draslaři:

1783: jsou dva draslaři (otec a syn) ●● HBS

sídelní okrsek

„Židovská ulice“ existuje od 17. století ●● WPC

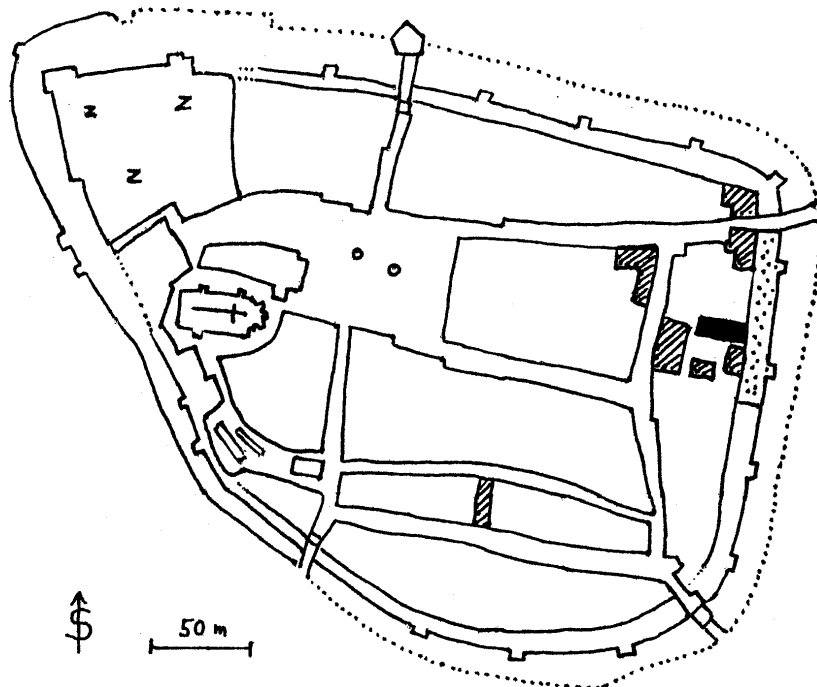
ghetto bylo v Zelené (též Židovské, dnes Prácheňské) ulici ●● *

jen podle židovského vlastnictví domů (další domy, v nichž žid. rodiny žily v nájmu, nebyly dosud identifikovány na základě excerpce matrik) se sídelní okrsek skládal z 10 obytných domů ve dvou sousedících ulicích na východním okraji vnitřního (hrozeného) města:

- A – jihovýchodní skupina domů (stavební parcely č. 37-41 & 43): 2 domy na vých. straně Prácheňské (dříve Zelené) ulice a další 3 domy (& synagoga) východně odtud, mezi ulicemi a hradebním parkánem
- B – severovýchodní skupina domů (stavební parcely č. 30 & 33): 2 domy stojící naproti sobě, uzavírající východní konec Ševčíkovy (dříve Radniční) ulice při někdejší linii hradebního parkánu

[poloha těchto domů a „otevřenost“ ulice směrem k hradební linii umožňuje předpokládat, že tu v hradbách existovala nějaká fortna, na plánu z r. 1837 však už nedoložená]

- skupiny domů A a B jsou oddělené 3 křesťanskými domy a jejich zahradami, ale spojuje je parcela starého hřbitova
- C – západní skupina domů (stavební parcely č. 142-144): 1 dům na západní straně Prácheňské ulice a sousedící 2 domy na jižní straně Ševčíkovy ulice
- BPP,IS,MN,MO,MZ

schematický půdorys městského jádra r. 1837

černě: synagoga

šrafovaně: židovské domy

tečkovaně: starý hřbitov

z: areál zámku

židovské domy

1654: 44 domů osazených a 18 pustých (!) •• KME/BR

1779: 13 domů •• *

1837: 13 domů •• SKB

1837: vlastníci budov podle stabilního katastru (BPP):

číslo parcely	číslo popisné	vlastník r. 1837 (kurzívou křesťanský vlastník)
30	I později Ia	Abraham (později Lazar) Adler
33	II	Abraham Steiner, později Veit Fürth
37	0	židovská obec (<i>synagoga</i>) – (pozn.: „část dolního podlaží patří vlastníkově domu čp. VI“)
38	VIII	Abraham Eiszner
39	VI	Samuel Pereles, později Leopold Arnstein
40	VII	Lazarus Fürth, později židovská obec
41	VI	Samuel Pereles, později Leopold Arnstein (<i>hospodářská budova</i>)

42	0	židovská obec (<i>dvůr, plocha 92 s² = 331 m²</i>)
43	původní čp. vyškrabáno, později X	Joseph Benesch (obchodník), později Samuel [?] Bergler
81	-	(<i>dvůr k čp. X a XI</i>)
82	XI	Magdalena (později Moises) Stern
83	X	Joseph Benesch, později Samuel Bergler
110	29	<i>Fr. Pixa, později Josef Kohn (masný krám, jeden z 18 masných krámů s parc. číslý 106-123)</i>
139	29	<i>Fr. Pixa, později Josef Kohn</i>
142	V	Mathias (později Moises) Fürth
143	IV	Samuel Spiro, později Markus Kafka
144	III	Abraham Steiner, později Leopold Fischl
169	89	<i>Jos. Czadek, později Nathan Schwarz (dům na západním nároží ulice Pod Kocourem, jižně od jižní městské brány)</i>
278	I později Ib	Samuel Pergler, později Albert Klein (<i>dům na předměstí: na Zámeckém náměstí, severozápadně od zámku</i>)

•• DSK/BPP

1964: následnická (regionální) náboženská obec Plzeň darovala státu (tj. Okresnímu národnímu výboru Klatovy) 4 nemovitosti s tím, že budovy budou později „asanovány“:

- budova čp. 73 (stav. parcela č. 32/1)
- budova čp. 74 (stav. parcela č. 40)
- budova čp. 75 (stav. parcela č. 39/2)
- zahrada o rozloze 632 m² (pozemková parcela č. 126/3) •• RES

1994: židovské obci patřila i budova „čp. 73, parc. číslo 39/1“, takže v r. 1964 bylo chybně uvedeno buď parc. č. 32/1, anebo parč. č. 39/1

zahrada (bývalé parc. č. 126/3) má dnes parc. číslo 2816 •• RES

1997: stav domů:

pův. číslo parcely	současný stav pův. budovy	popis
30	zbořeno	novostavba policejní stanice čp. 496 (hradební bašta za domem je dochovaná)
33	zbořeno	obytná novostavba čp. 34 v uliční čáře
34	zbořeno	novostavba dlouhého domu, kterým vede veřejný průchod z ulice k východu, k bývalému parkánu (tj. starému žid. hřbitovu) a k novému parkovišti
35	zbořeno	
36	zbořeno	
37 (dnes 2816)	(synagoga) zbořeno	přibližně na místě synagogy je drobná přízemní zděná stavba s plochou střechou (čp. 116?), sloužící snad k technickým nebo hospodářským účelům
38	buď zbořeno, nebo dochováno jako hospodářská budova	od severní části býv. parkánu jsou tu jižněji položené parkánové parcely oddělené zdí
39	zbořeno	novostavba čp. 885
40	zbořeno	
43	zbořeno	novostavba čp. 884

142	stojí	patrový dům čp. 90, jediný původní zachovaný dům původní Židovské ulice
243	zbořeno	(moderní novostavba čp. 37/7)
244	zbořeno	

•• Y/97

obecní dům

někdy po r. 1837 patří židovské obci obytný dům parc. č. 40, čp. VII (v r. 1837 patřil Lazaru Fürthovi) •• DSK/BPP

modlitebna

v 16. stol. snad už existovala (v horním podlaží domu patřícího vrchnosti):

„Eine kleine Juden Schul, und kleine gebaute Sinagong“ (= 1724), „die schon vor Pahr hundert Jahren, erstlich inher ... nach ab baust (?) desten in Konwarský hauß geweßen, anjetzo aber in herrschafft. hauß in einer obere gewölb sich befunden thuet“ •• HBS/1724

stará synagoga

za východní stranou Židovské (Zelené, Prácheňské) ulice, směrem k hradbám

1837: parc. č. 37, rozloha parcely $62 \text{ s}^2 = 223 \text{ m}^2$, vlastník židovská obec

(s poznámkou: „část dolního podlaží patří vlastníkovi domu čp. VI“, – tj. tehdy Samuelu Perelesovi) •• BPP

pochází ze 17. století, vyhořela r. 1868 •• WPC

pochází asi ze 17. století, užívána do požáru r. 1868 •• ZMD

1670: synagoga je doložena •• *

1724: „Eine kleine Juden Schul, und kleine gebaute Sinagong...“ •• HBS

1868: vyhořela, po požáru byla obnovena „do dnešní podoby“ •• *

pamětní deska z roku 1820-21, připomínající zvětšení synagogy a původně zasazená v její stěně, dnes umístěná na novém hřbitově (foto kolem r. 1980)

nová synagoga

kat. č. 1065, rozloha parcely 223 m² ●● ZMD

v Prácheňské (dř. Židovské) ul., postavena po r. 1867 ●● UPC

čp. 75 v Prácheňské (dř. Židovské) ulici ●● *MH

postavena po požáru (staré synagogy) z r. 1868 ●● *,ZMD

postavena na místě starší vyhořelé synagogy ●● *MH

původně měla ženskou galerii (malou a nízkou) na dřevěných sloupech ●● *

vnitřní zařízení bylo „z velké části“ převezeno „ze zrušeného vídeňského kostela polských Židů, kteréžto zařízení koupil tehdejší horažďovický obchodník Jakub Kohn, zvaný Kladrubák“ ●● *

1871: budova patří židovské obci ●● SSJ

1901: adaptace budovy:

- zrušena byla galerie na sloupech a zřízeno ženské oddělení „amfiteatrálně stoupající po stupních 15 cm zvýší“

- pořízeno bylo Desatero z leptaného skla (návrh rabín Friedmann, provedení pražská firma Fr. Křížík)

- budova byla elektrifikována ●● *

za 1. svět. války byla zrekvírována část vnitřního zařízení: měděný kijor a osmiramenný svícen o průměru 1,5 m ●● *

stav před 2. svět. válkou:

- prostá přízemní budova na obdélném půdorysu

- delší strana se 6 segmentově zaklenutými okny

- střecha s vikýři typu „volské oko“

- vchod od jihu

- sál zaklenutý, klenba s ornamentální výmalbou

- 2 řady mužských lavic

- není ženská galerie, jen zvýšená část pro ženy v západní části sálu (s podlahou asi ve výšce pasu), přístupná po schůdcích z hlavního sálu

- aron ha-kodeš prostý (eklektický pseudorománsko-pseudoklasicistní), v aronu je 6 Tór se štíty

- nad aronem je Desatero, po stranách aronu 2 okna ●● ZMF

1926: konají se tu poslední svatby zapsané v matrice ●● MO

po 2. svět. válce byla budova využita jako skladiště ●● *MH

1964: stav. parcela č. 37, rozloha 223 m², následnická (regionální) náboženská obec Plzeň darovala synagogu státu (tj. Okresnímu národnímu výboru Klatovy) s tím, že budova bude později „asanována“ ●● RES

1980: rozhodnutím Ministerstva kultury ČSR č. 5250/8-VI/1 ze dne 11.1.1980 byla zrušena památková ochrana a ještě v r. 1980 byla budova zbořena ●● *MH

před r. 1984 byl na místě synagogy (a na části starého hřbitova) postaven dvoupatrový obytný dům čp. 884 a 885 ●● *MH

nová synagoga – jižní průčelí (foto kolem r. 1941)

nová synagoga – pohled k východní stěně (foto kolem r. 1941)

nová synagoga – západní strana sálu s vyvýšeným oddělením pro ženy (foto kolem r. 1941)

nová synagoga – aron ha-kodeš zakrytý oponou (foto kolem r. 1941)

zimní modlitebna

1915: v prosinci byl uzavřen sňatek v „zimní modlitebně“ v čp. 99-I ●● MO

starý hřbitov

na východním okraji hrazeného města, v místech parkánu (tj. mezi vnitřní a vnější městskou hradbou)

1837: po odstranění vnitřní hradby v těchto místech leží hřbitov mezi synagogou a zadními dvorky (event. zahradami) židovských domů na západě a vnější městskou hradbou na východě ●● IS

zřejmě jde o parcelu č. 131 o rozloze $270 \text{ s}^2 = 971 \text{ m}^2$; v r. 1837 ve vlastnictví města (později ve vlastnictví židovské obce): pozemek je asi 100 m dlouhý a asi 8-10 m široký (patří k němu i vnitřní prostor 2 bašt ve vnější hradbě) ●● DSK/GPP,IS

hřbitov existuje od 15. století ●● KI

hřbitov byl založen po r. 1619 ●● *

hřbitov pochází z 2. poloviny 17. století ●● UPC

řada náhrobků pochází ze 17. stol., nejstarší čitelný a přístupný datován 1658 ●● ZMD

nejstarší náhrobek datován 1684 ●● *,HZH

pohřby do počátku 19. století ●● ZMD

- 1837: hřbitovní parcela je už vedena jako „ovocný sad“ patřící městu ●● GPP
 ve 20. letech 20. století byl hřbitov zlikvidován ●● ZMD
 hřbitov byl využitý jako zeleninové zahrádky občanů ●● *MH
 hřbitov byl přeměněn na zahrady, ale náhrobky na původním pozemku zůstaly ●● HZH
 ca 1960: náhrobky jsou nakupené u zdi ●● ZMD
 1980: hřbitov byl zlikvidován současně s bouráním sousední synagogy: náhrobky byly
 převezeny na nový hřbitov ●● §RH
 ca 1983: hřbitov „... bez souhlasu Židovské náboženské obce Plzeň zrušil národní výbor
 před dvěma lety, kameny vyrval a... zavezl na nový hřbitov, tam vyklopil na jednu
 hromadu...“ ●● *TP
 1983: všechny náhrobky jsou už převezené na nový hřbitov ●● *MH
 „Při likvidaci starého ghetta byly objeveny zakopané žid. náhrobní kameny. OSP [Okresní
 stavební podnik], který prováděl úpravu terénu, převezl nalezené náhr. kameny na
 nový hřbitov...“ ●● §HK
 na části hřbitova byly postaveny novostavby ●● *MH
 1997: na hřbitovní ploše je většinou trávník s mladými javory; přibližně v místech vnější
 hradební zdi je zřejmě nová kamenná zeď, představující slabší a nižší „repliku“
 původní hradby ●● Y

nový hřbitov

- na „Loretě“, tj. na vrchu severně nad městem, severně od ulice Odbojářů, 600 m SSV
 od kostela sv. Jana Křtitele (který je na severním kraji města)
 parc. čísla 131/1, 255, 401, 765, 766, 770, 820/2 ●● §HK
 hřbitov byl založen „asi na začátku 19. století“ ●● HZH
 1815: založení hřbitova (podle textu na novém pomníčku na hřbitově) ●● Y/97
 1830: založení hřbitova ●● KI
 nejstarší náhrobek datován 1832 ●● ZMD
 stav 1837:
 - pozemková parcela č. 766, rozloha $270 \text{ s}^2 = 971 \text{ m}^2$, vlastníkem je židovská obec
 (jde o přesně stejnou rozlohu, jakou měl starý hřbitov [!], takže pravděpodobně může
 jít o záměrně stejně vyměřený náhradní pozemek, který žid. obec získala za uzavřený
 starý hřbitov)
 - v severozápadním rohu hřbitova stojí zděná márnice
 - v sousedství je několik zemědělských parcel patřících židovské obci, určených snad
 k pozdějšímu zvětšení hřbitova:
 - parc. č. 765 = louka ($285 \text{ s}^2 = 1025 \text{ m}^2$)
 - parc. č. 767 = louka ($110 \text{ s}^2 = 396 \text{ m}^2$)
 - parc. č. 768 = pole ($495 \text{ s}^2 = 1780 \text{ m}^2$)
 - parc. č. 769 = louka ($35 \text{ s}^2 = 126 \text{ m}^2$) ●● DSK/GPP
 k nejstarší části hřbitova (parc. č. 766) byl později připojen pozemek ležící východněji
 (parc. č. 765) a dva pozemky ležící západněji (parc. č. 767, 768); původní márnice
 stojící na hřbitovní parcele č. 766 byla zbořena a nahrazena větší obřadní budovou
 na západním okraji zvětšeného hřbitovního areálu, tj. na připojeném pozemku
 parc. č. 767 ●● IS, Y/97
 pohřby válečných uprchlíků v době 1. světové války:
 1914 = 3x
 1915 = 6x
 1916 = 2x
 1917 = 0x ●● MZ

poslední pohřby zapsané v matrice:

- 30.1.1942 Mořic Fischl (nar. 1871) z Horažďovic
 1.4.1942 Josef Klein (nar. 1861), domkář z Defurových Lažan
 18.11.1942 Františka Weissová, svobodná (nar. 1877) z Velenov (sebevražda utopením) ●● MZ

1947: „na počátku prosince 1947 byl zneuctěn hřbitov na Loretě“ ●● AHA

1960: konán pohřeb 15. listopadu (Jaroslav Löwy) ●● VZO/1961/1

ca 1960: je tu několik set náhrobků ●● ZMD

náhrobky ze starého hřbitova:

„národní výbor... kameny [na starém hřbitově] vyrval a... zavezl na nový hřbitov, tam vyklopil na jednu hromadu...“ ●● *TP

„Při likvidaci starého ghetta byly objeveny zakopané žid. náhrobní kameny. OSP [Okresní stavební podnik], který prováděl úpravu terénu, převezl [ca r. 1983] nalezené náhr. kameny na nový hřbitov...“ kde měly být postaveny, ale dosud [tj. 1985] se tak nestalo a kameny leží v nedůstojném stavu“ ●● §HK

1985: náhrobky převezené ze starého hřbitova leží „vysypané na hromadě“ ●● §E

1985: Městský národní výbor chce i tento hřbitov likvidovat (snad změnit na park), zakázal tu už pohřbívat; v těsné blízkosti hřbitova se mají stavět rodinné domky ●● *TP

1986: náhrobky ze starého hřbitova mají být v r. 1986 postaveny ●● §HR

1988: hřbitov bude v r. 1988 opravován ●● VZO/1987/12

1991: náhrobky ze starého hřbitova „jsou usazené“, hřbitov je „ve velmi důstojném stavu“ ●● §RL

ca 1993: v Městském muzeu v zámku byl uložen poslední dochovaný dřevěný náhrobek z nového hřbitova (stéla haličského uprchlíka s vyřezávanou ornamentikou „polského typu“, datovaná snad 1918), aby byl uchráněn před postupující destrukcí ●● foto/1996

1997: dřevěný náhrobek z Městského muzea byl převezen do expozice Muzea Šimona Adlera v Dobré Vodě u Hartmanic (muzeum zahájilo provoz 9.7.1997) ●● Y

stav hřbitova 1997:

- příjezd asfaltovanou silničkou (vedoucí podél severní hřbitovní zdi) od západu, od Plzeňské ulice
- na severu, východě a jihu je kamenná obvodová zeď; na západním konci severní zdi jsou nová kovová mřížová vrata; na západě je hřbitov oddělen plotem od „dvorku“ obřadní (hrobnické?) budovy
- nejstarší pohřby jsou ve východní části hřbitova: asi 5 řad jednoduchých náhrobků (nejstarší 2-3 řady u východní zdi jsou neúplné, náhrobky jsou v nich dochovány jen řídky); dále k západu pokračují řady s vícedílnými náhrobky až do konce pohřbívání
- západně před nejnovějšími hroby stojí v jižní části hřbitova pomník obětí nacismu
- dále k západu je velká část hřbitova bez pohřbů (asi dvě třetiny plochy), podélně dělená dvouřadou středovou alejí stromů (alej vede od obřadní budovy)
- uprostřed severní části hřbitova (severně od středové aleje) byly zasazeny do země náhrobky převezené ze starého hřbitova (6 řad s 93 jednoduchými náhrobky, z toho 3 náhrobky jsou dvojité, „alianční“) a leží tu obdélná hebrejská nápisová deska (Žalmu 102,15) s datací 1864-65
- západně od přenesených náhrobků stojí nový pomníček s textem o původu přenesených náhrobků
- řady hrobů směřují od jihu k severu, líce (nápis) všech náhrobků jsou obrácené k západu (k obřadní budově)

- z novodobých náhrobků:

- česko-hebrejský náhrobek se 2 německými slovy „ruhe sanft“ (Leopold Steiner ze Žihobců, 1888)
- hebrejsko-německý náhrobek osobního lékaře hraběte Taafeho (MUDr. Herrmann Deutsch, zemř. 1888 na zámku Nalžovy) ●● Y

1997: - na hřbitově je celkem 383 náhrobků

- hřbitov je navržený k zapsání do státního seznamu památek ●● KK

hřbitovní budovy:

1837: zděná márnice neznámého vzhledu, ca 50-60 m², bez vlastního parcelního čísla, je zakrelená v severozápadním rohu nejstarší části hřbitova ●● IS

1854: doložena je zděná budova bez vlastního parcelního čísla (snad jde o tutéž márnici jako v r. 1837) ●● DSK/GPP[vložka]

1941-97:

- přízemní domek (snad kdysi s bytem hrobníka) s průjezdní vozovnou, přiléhá k nejzápadnějšímu okraji hřbitova, nevyužitému k pohřbům
- čp. 255, E. Z. 174, kat. č. 401
- na budově je nápis „Prach jsi a v prach se vrátíš“ v češtině a hebrejštině
- r. 1997 je budova neobydlená, zanedbaná ●● ZMF,Y/97

obřadní budova na novém hřbitově (foto kolem r. 1941)

nový hřbitov – náhrobky s datem 1888 (foto r. 1997)

matriky uložené ve Státním ústředním archivu v Praze

- narozených (1791-1944)
- oddaných (1839-1943)
- zemřelých (1788-1943)
- & abecední index narozených (1802-1936) ●● KMS

další archiválie uložené ve Státním ústředním archivu v Praze

- spisy z let 1662-1706 (spory mezi židy, uvěznění Šalamouna Adama pro dluhy aj.) –
(fond *Nová manipulace*, inv. č. J-51)

archiválie uložené v archivu Židovského muzea v Praze (výběr)

- seznamy sedadel v synagoze (1876-1900, 1885-1931, 1908-1935)
- spisy o přestavbě synagogy (1881-1901)
- rozpočet na zřízení hřbitova (1889) ●● ZMB

archiválie uložené v archivu Městského muzea v Horažďovicích (r. 1936)

- materiály o židech z let 1629-1781 – (*sign. A XV 298-316*) ●● *§

další archiválie

- spisy o zřízení hřbitova z let 1821-29 aj. – (*Státní oblastní archiv Plzeň, pobočka Klatovy, fond „Velkostatek Horažďovice“*) ●● PPA

sbírkové předměty

- dřevěný vyřezávaný náhrobek (dat. 1914 nebo 1918) – od r. v Muzeu Šimona Adlera v Dobré Vodě u Hartmanic

vyobrazení

- indikační skica (plán města z r. 1837): ZMN č. neg. 15.188
- dům v židovské ulici (průchod k synagoze?): ZMN č. neg. 30.186/2 (*foto ca 1941*)
- synagoga: ZMN č. neg. 20.718
  - exteriér: ZMN, č. neg. 19.688, 19.690, 30.186/1 (*foto ca 1941*)
  - interiér: ZMN č. neg. 1.706, 30.186/3-4 (*2 záběry, foto ca 1941*)
  - aron ha-kodeš: ZMN č. neg. 19.689
- starý hřbitov:
  - náhrobky složené u zdi: ZMN č. neg. 1.075, 5.622/13 (*foto ca 1941*)
- nový hřbitov: HZH obr. 100; EZH s. 39; ZMN č. neg. 38.367-38.368 (*foto Jan Heřman před 1980*)
  - dřevěný náhrobek: fotoarchiv Městského muzea v Horažďovicích; fotoarchiv Západočeského muzea v Plzni
- rabín Martin Friedmann: * s. 180
- rabín Zacharias Spitz: GB s. 162
- předseda náb. obce Eduard Münz: * s. 180

literatura a prameny

- AHA – Horský, Antonín: ... *a na hřbitově pásti dobytek*. Dnešek, 8. 1. 1948, s. 633-635
- AK – Kohn, Alfred: *Die Notablenversammlung der Israeliten Böhmens in Prag...* (Mit statistischen Tabellen über israelitischen Gemeinden, Synagogen, Schulen und Rabbinate in Böhmen.) Wien 1852

- BJA – Bergl, Josef: *Judaica v Archivu ministerstva vnitra v Praze*. In: Sborník Archivu ministerstva vnitra Republiky československé (samostatná příloha Věstníku ministerstva vnitra), svazek VI. Praha 1933
- BPP – Bauparzellen-Protocoll (soupis stavebních parcel), součást stabilního katastru a duplikátu stabilního katastru pro Horažďovice (viz DSK)
- BR – *Berní rula. Kraj prácheňský I-II*. Sv. 27-28. Praha 1954
- DSK – Duplikát stabilního katastru (tzv. textové komentáře) pro Horažďovice – (Státní ústřední archiv v Praze, fond Dupl. SK)
- EZH – Ehl, Petr - Pařík, Arno - Fiedler, Jiří: *Staré židovské hřbitovy Čech a Moravy*. Praha 1991
- GPP – Grundparzellen-Protocoll (soupis nestavebních parcel), součást stabilního katastru a duplikátu stabilního katastru pro Horažďovice (viz DSK)
- HBS – Soupisy židovského obyvatelstva v Čechách z let 1724, 1733, 1783, 1793, 1799 a 1811 – (Státní ústřední archiv v Praze, fond HBS)
- HZH – Heřman, Jan: *Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě*. Praha (1980)
- IS – Indikační skica (plán katastru obce v měřítku 1:2880) ke stabilnímu katastru z 20.-40. let 19. století – (Státní ústřední archiv v Praze, fond IS; Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze)
- JCB – *Jahrbuch für die israel. Cultusgemeinden Böhmens zugleich Führer durch die israel. Cultusgemeinde in Prag*. Prag 5654/1893-94 – 5655/1894-95
- KCT – Tabulka židovské kontribuce v Čechách roku 1654 podle jednotlivých obcí – (Státní ústřední archiv v Praze, fond SM, inv. č. J-4-7a, sv. 1)
- KI – *Kalender für Israeliten (Luach) für das Jahr ... Zugleich Führer durch die israel. Kultusgemeinden der österr.-ungar. Monarchie*. Bd. I-XXVII (1892-1919). Wien 1891-1918
- KK – Dokumentace židovských nemovitých památek na území České republiky z let 1998-2003 (vedoucí projektu Mgr. Karin Kahancová; Národní památkový ústav, ústřední pracoviště v Praze)
- KME – Kuča, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl II. Praha 1997
- KMS – Kukánová, Zlataše - Matušíková, Lenka: *Soupis matrik židovských náboženských obcí v Čechách*. In: *Paginae historiae* (sborník Státního ústředního archivu v Praze), 3, 1995
- MN – Židovská matrika narozených (není-li uvedena jiná obec, jde o matriku pro Horažďovice) – (Státní ústřední archiv v Praze, fondy HBM a HBMa)
- MO – Židovská matrika oddaných (není-li uvedena jiná obec, jde o matriku pro Horažďovice) (Státní ústřední archiv v Praze, fondy HBM a HBMa)
- MPS – Maur, Eduard - Píšová, Dagmar: *Sčítání konzumentů soli v Čechách roku 1702*. (Edice pramene.) In: *Historická demografie*, 18, 1994
- MZ – Židovská matrika zemřelých (není-li uvedena jiná obec, jde o matriku pro Horažďovice) – (Státní ústřední archiv v Praze, fondy HBM a HBMa)
- PPA – *Přehled pramenů k dějinám židovstva (judaik) ve státních oblastních a okresních archivech ČSR, Archivu hlavního města Prahy a Archivu města Plzně k 1.1.1980* – (strojopis; Státní ústřední archiv v Praze).
- RES – Tzv. „restituční seznam“ z let 1993-94 (soupis bývalých nemovitostí židovských obcí) (archiv Federace židovských obcí v Praze; archiv a. s. Matana v Praze)
- SCO – Soupisy členů židovských náboženských obcí a synagogálních sborů na území České republiky (strojopisy z let 1960-90) – (archiv Federace židovských obcí v Praze)
- SKB – Sommer, Johann Gottfried: *Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt*. Bd. VIII: *Prachiner Kreis*. Prag 1840

SL – publikované výsledky sčítání lidu z let 1880-1930:

Podrobný seznam míst v Čechách. Wien 1885

Podrobný seznam míst v Čechách. Wien 1893

Lexikon obcí pro Čechy. Díl I. Vídeň 1904

Podrobný seznam míst pro Čechy. Vídeň 1916

Statistický lexikon obcí v Republ. československé. I. Země česká. Praha 1923

Statistický lexikon obcí v Republ. československé. I. Země česká. Praha 1934

SOR – Seznam rabinů a tzv. „Religionsweiserů“ v Čechách, kteří smějí oddávat (tištěný výnos zemského místodržitelství z 20.6.1877) – (archiv Židovského muzea v Praze)

SSJ – Schimmer, Gustav Adolf: *Statistik des Judenthums in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern nach den vom k. k. Ministerium des Innern angeordneten Erhebungen und nach sonstigen Quellen.* Wien 1873

SZO – *Statistik der jüdischen Kultusgemeinden in der Tschechoslowakischen Republik.* In: Jüdischer Kalender für die chechoslowakische Republik auf das Jahr 5683. Mährisch Ostrau (1922)

UPC – *Umělecké památky Čech.* Díl 1. Praha 1977

VZO – Věstník židovských náboženských obcí v Československu [do 1990, č. 6]; Roš chodeš [od 1990, č.7]

WPC – Zdeněk Wirth (red.): *Umělecké památky Čech.* Praha 1957

Y – zjistil Jiří Fiedler

ZMB – Archivy židovských obcí z území České republiky, dnes součást archivu Židovského muzea v Praze

ZMD – Archiv Židovského muzea v Praze, fond Dokumentace

ZMF – Sběrka fotografií nemovitých památek, Židovské muzeum v Praze

ZMN – Archiv fotonegativů, Židovské muzeum v Praze

ZMR – Registratura (archiv) zemského židovstva z let 1650-1791 – (archiv Židovského muzea v Praze)

* – Němec, Karel: *Dějiny Židů v Horažďovicích a okolí.* In: GB, s. 175-181

*§ – Němec, Karel: *Z dějin židů v Horažďovicích.* In: *Dějiny Horažďovic.* Horažďovice 1936, s. 218-227

*MH – písemné sdělení Městského muzea v Horažďovicích (1983)

*TP – písemné sdělení paní Markéty Tanzerové, tajemnice plzeňské židovské obce, Hřbitovní komisi Rady židovských náboženských obcí v Praze (1985)

§E – ústní sdělení Petra Ehla z Prahy, fotografa židovských hřbitovů (1985)

§HK – zápis Hřbitovní komise Rady židovských náboženských obcí v Praze (1985)

§HR – rozpočet Hřbitovní komise Rady židovských náboženských obcí v Praze na rok 1986

§RH – písemné sdělení z Horažďovic, adresované Marii Roubalové, pracovníci ústředí Církve československé husitské v Praze (1989)

§RL – ústní sdělení Rudolfa Löwyho, funkcionáře plzeňské židovské obce (1991)